

Ptáci v českém životě a kultuře

ISBN 978-80-200-2628-6

Josef Chytil

HUDEC K. 2017: Ptáci v českém životě a kultuře. Academia, Praha. 452 pp.

Karel Hudec odcházel z tohoto světa smířen – úplně na sklonku života se mu splnil jeden z jeho dávných snů. Dokázal se podívat na jeho milovanou skupinu ptáků jiným než vědeckým, případně ochrannářským pohledem. Tento jiný („kulturologický“) pohled prolíná textem celé recenzované knihy, často ale zabíhá do daleko širších souvislostí. A jednoznačně z něj vyznívá jeho zanícený pohled na třídu ptáků, tedy všech jejich rozmanitých zástupců v životě lidí od kolébky až do hrobu. Vždyť jen jeho podrobné zhodnocení témat ptáků na náhrobcích (zkontrolováno jich bylo několik tisíc!) na brněnském ústředním hřbitově obnáší jistě desítky nachozených kilometrů. Karel se snažil o druhové určení všech ptáků na 26 náhrobcích, kde byly ptačí motivy zjištěny, diskutuje určování holub/hrdlička, popisuje jejich polohu a z ní vyvozuje témata, která mají zpodobňovat.

Kniha je rozdělena do 15 kapitol rozdílného rozsahu, připojen je obsáhlý seznam literatury a seznam jmen ptáků uvedených v knize. Tady je na místě malé postesknutí – určitě by bylo zajímavé u jednotlivých druhů i uvedení stránek, na kterých se zmíněné druhy vyskytly. Čtenář by si takto mohl jednoduše udělat představu o zastoupení jednotlivých druhů nebo skupin ptáků u probíraných tematických kapitol.

Zajímavý je již úvod do knihy, kde autor vysvětluje historii jejího vzniku. Ani se nechce věřit, že vzhledem k objemu dat v knize uvedených vzklíčila myšlenka na toto knižní zpracování až někdy po přelomu tisíciletí. Karel zde se skromností jemu vlastní uvádí, že jeho osobní pohled „nutně přináší

i méně kvalifikovaný pohled na jednotlivé problémy a někdy možná i nesprávnou interpretaci z hlediska dalších odborností“. Ne úplně lze souhlasit s konstatováním, že do textu jsou včleněny jen stručné exkurze do zahraničí, resp. do jiných kultur. Těchto odboček je v textu nepřeberně, vždy se ale organicky vztahují k probíranému tématu. Víím, že např. téma druhového určení jednotlivých ptáků na plátnech vlámských malířů ho nesmírně zajímalo, a tyto determinace konzultoval i se svými přáteli.

Nejrozsáhlejší kapitolu v knize představuje „Poznávání ptáků“. Na 76 stranách je zde rekapitulováno široké spektrum témat jako vývoj poznatků o ptácích, současná avifauna Česka, její změny, výzkum, ochrana a další. Následující kapitola „Ptáci v kultuře“ tvoří vlastně úvod k dalším kapitolám, kde je zastoupení ptáků diskutováno podrobněji vzhledem k jednotlivým odvětvím kultury – ve slovní kultuře (včetně divadla, rozhlasu, televize a filmu), v hudbě, ve výtvarné, hmotné a pohybové kultuře. Tyto kapitoly představují nejvýznamnější část knihy jak svým významem, tak i rozsahem (jen hmotná a výtvarná kultura je rozebrána na 71 stranách). Následující kapitoly se již trochu vzdalují nosnému tématu knihy – jedná se o chovatelství ptáků, ptáky jako lovnou zvěř, samostatnou kapitolu tvoří ptáci v české kuchyni. Také poslední tři kapitoly se vymykají užšímu pojetí kultury; pojednávají o ekonomických vztazích mezi ptáky a člověkem, vlivem ptáků na lidské zdraví (včetně srovnatelného podání problematiky ptačí chřipky nebo otázky botulismu), v poslední kapitole probírá autor v kostce ochranu ptáků.

Celou knihou se prolíná poznatek, že Karel musel prohledat neuvěřitelné množství informací; ve všech uvedených konstatováních zaznívá hluboká znalost našich ptáků (str. 226 – komentář k obrazu Karla Purkyně „Bažanti“, kde je komentováno zobrazení bažantů „českého typu, bez bílého obojku na krku, který získali naši bažanti až dalším importem a smíšením různých ras“). Hned na následujících stranách je diskutován neuvěřitelný počet „moderních obrazů“, nabízených na internetu na zakázku. Všechny zmíněných 2148 obrazů musel Karel zhlédnout, aby následně zjistil, že pouze na 43 z nich jsou zobrazeni ptáci – a samozřejmějností bylo i jejich určení.

Možná je škoda dost malého formátu knihy (200 × 130 mm), ve kterém ne úplně vynikají doprovodné kresby, fotografie a další obrazový materiál. Je ale moc dobře, že kniha nakonec, přes různé peripetie, spatřila světlo světa. Poskytuje totiž rozsáhlý, velmi dobře čtivý a zasvěcený pohled na ptáky z hlediska, jaké u nás prozatím nebylo zpracováno.

